

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

NAJSTARSZE REGIONALNE
TOWARZYSTWO NAUKOWE W POLSCE

zał. 1820 r.

Na pierwszej stronie okładki:

Sala posiedzeń Zarządu TNP z renesansowym polichromowanym stropem wykonanym z drewna modrzewiowego (XVI wiek)

The conference room of the Society Board. At the top the antique, polychrome ceiling made of larch wood (16th century)

Зал заседаний Управления ПНО с ренессансным расписанным перекрытием сделанным из лиственничного дерева (XVI век)

Sitzungssaal des TNP- Vorstandes mit einem altertümlichen polychromierten Renaissancegewölbe aus dem XVI Jhdt.

Tłumaczenia:

angielski - Grażyna Szumlicka-Rychlik

niemiecki - Agnieszka Lewandowska

rosyjski - Katarzyna Matusiak

Zdjęcia: Archiwum TNP

ISBN: 978-83-60348-72-7

Grażyna Szumlicka - Rychlik

**TOWARZYSTWO
NAUKOWE
PŁOCKIE**

NAJSTARSZE REGIONALNE
TOWARZYSTWO NAUKOWE W POLSCE

zał. 1820 r.

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE
PŁOCK 2015

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

Towarzystwo Naukowe Płockie (TNP) jest najstarszym z istniejących towarzystw naukowych w Polsce. Zostało utworzone 3 czerwca 1820 r. przy Szkole Wojewódzkiej Płockiej (obecnie Liceum im. Marszałka Stanisława Małachowskiego) w celu rozwoju nauki i oświaty. Pierwszym prezesem Towarzystwa został biskup Adam Prażmowski, zaś jego sekretarzem Kajetan Morykoni, rektor szkoły. Opiekunami TNP w tym czasie byli: Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde – dyrektor Biblioteki Publicznej w Warszawie oraz Wojciech Szwejkowski – rektor Uniwersytetu Warszawskiego.

Organizacja zarówno swoją nazwą jak i programem od początku podkreślała naukowo-badawcze cele działalności. W pierwszym Statucie z 1820 r. jako główne zadanie stawiano: *...zebrać i opisać dokładny obraz Województwa Płockiego*. Nagromadzony w wyniku badań regionalnych zasób stał się bazą dla powołanego w 1821 r. z inicjatywy członków Towarzystwa muzeum. Jego zbiory (ponad 10 tys. eksponatów) upaństwowione w 1949 r. decyzją Ministra Kultury i Sztuki, obecnie znajdują się w posiadaniu Muzeum Mazowieckiego w Płocku, które jest najstarszym muzeum publicznym w kraju.

W 1830 r., po klęsce powstania listopadowego, represje zaborcy spowodowały przerwanie działalności Towarzystwa. Wznowiono ją w 1907 r. staraniem grupy płockiej inteligencji. Na prezesa wybrano lekarza Aleksandra Macieszę, który sprawował tę funkcję przez 38 lat. Pierwszym wiceprezesem został ks. prałat Antoni Julian Nowowiejski, późniejszy biskup płocki, autor fundamentalnego opracowania *Płock. Monografia historyczna* (1917).

W czasie II wojny światowej funkcjonowanie stowarzyszenia ponownie uległo zawieszeniu. Szczęśliwie jego zbiory nie ucierpiały, gdyż Niemcy planowali utworzenie na ich bazie ośrodka kultury niemieckiej. Wznowienie działalności w 1945 r. upamiętniono specjalnym wpisem w *Księdze Pamiątkowej* Towarzystwa: *Po pięć i pół-letniej przerwie spowodowanej przez okupację niemiecką /.../ TNP nawiązuje znów przerwana nić działalności kulturalnej na Mazowszu Płockim*.

Kolejny raz działalność TNP została prawem zawieszona po wprowadzeniu stanu wojennego w 1981 r. W związku z tym, iż ograniczono wówczas możliwość publicznych zgromadzeń, na urządzenie odczytów i sesji naukowych wymagane było odpowiednie zezwolenie. Taka sytuacja trwała do lipca 1983 r. Od tego czasu Towarzystwo Naukowe Płockie działa nieprzerwanie, kontynuując wcześniejsze założenia (krzewienie i upowszechnianie nauki metodami i środkami właściwymi dla organizacji społecznych).

Prawie dwustuletnią tradycję Towarzystwo zawdzięcza ogromnej ofiarności kierownictwa i swoich członków. Aktualnie organizacja liczy 336 członków i kierowana jest przez społeczny siedmioosobowy Zarząd na czele z Prezesem.

Od 2002 r. funkcję tę pełni Zbigniew Kruszewski. Swoją wiedzą, dorobkiem naukowym i autorytetem wspierają organizację Członkowie Honorowi. W ciągu długiej historii stowarzyszenia godność tę otrzymało wiele znamienitych osobistości, m.in. Władysław Broniewski - znany poeta urodzony w Płocku, Marcin Kacprzak – lekarz, rektor Akademii

Medycznej w Warszawie, Tadeusz Kotarbiński – wybitny uczyony, prezes PAN, Aleksander Gieysztor – znany historyk mediewista, Michał Kleiber – minister nauki, prezes PAN, Marek Dietrich – inżynier, rektor Politechniki Warszawskiej, Henryk Samsonowicz – historyk, rektor Uniwersytetu Warszawskiego, minister edukacji narodowej, Antoni Rajkiewicz – polityk społeczny, minister pracy, płac i spraw socjalnych, abp Stanisław Wielgus – profesor filozofii, rektor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, metropolita warszawski.

Towarzystwo Naukowe Płockie realizuje swoją misję poprzez różne pola aktywności. Na jego dorobek składają się m.in. osiągnięcia poszczególnych sekcji: historycznej, pedagogicznej, nauk społecznych, nauk humanistycznych, nauk technicznych oraz sekcji dialogu. Towarzystwo podejmuje liczne inicjatywy ze sfery kultury i sztuki, organizuje wystawy, odczyty, sesje, wykłady i konferencje. Od 1970 r. prowadzi Seminarium Doktoranckie, które przygotowało 34 seminarzystów do uzyskania stopnia doktora, przyczyniając się w ten sposób do powiększenia potencjału rozwojowego Płocka i regionu.

Towarzystwo zajmuje się także działalnością wydawniczą. Do najważniejszych osiągnięć w tej dziedzinie należy zaliczyć wydawanie od 1956 r. kwartalnika „Notatki Płockie”, którego redaktorem naczelnym jest dr Wiesław Koński. Innymi pozycjami, jakie opublikowano staraniem TNP są m.in. trzy edycje *Dziejów Płocka* (1973, 1979, 2000-2006), trzy edycje *Sztuki Płocka* Kazimierza Askanasa (1974, 1985, 1991), *Mazowsze Płockie w czasach wojny światowej i powstania Państwa Polskiego* Tadeusza Świeckiego i Franciszka Wybulta (1932), *Materiały do dziejów Ziemi Płockiej* Michała Grzybowskiego (1981-2000), *Towarzystwo Naukowe Płockie – podmiot życia publicznego* Zbigniewa Kruszewskiego (2011), *Dwa wieki prasy płockiej* Wiesława Końskiego (2012). Ważnym przedsięwzięciem jest również wznowienie w 2014 r. wydawania własnego czasopisma naukowego pt. „Rocznik Towarzystwa Naukowego w Płocku” (pierwszy tom ukazał się w 1929 r.).

Świadectwem rangi Towarzystwa są wizyty w jego siedzibie wyjątkowych gości z kraju i zagranicy, wśród których znaleźli się m.in. nuncjusz apostolski Achille Ratti (późniejszy papież Pius XI), Naczelnik Państwa marszałek Józef Piłsudski, prezydent II RP Ignacy Mościcki, literat Tadeusz Boy-Żeleński, prymas Polski kardynał Józef Glemp, prezydenci RP: Lech Wałęsa i Aleksander Kwaśniewski, premier Waldemar Pawlak, marszałek Senatu Adam Struzik, brytyjski historyk, astronom królewski Elżbiety II sir Arnold Wolfendale, autor prac o historii Polski Norman Davies i wielu innych. Swoją obecność udokumentowali wpisami złożonymi w *Księdze Pamiątkowej*, która stanowi niezwykle cenną pamiątkę historyczną. Została założona w 1910 r. i jest znakomitym źródłem uzupełniającym wiedzę o dziejach Towarzystwa. Wpisy te świadczą o szerokich kontaktach oficjalnych i naukowych stowarzyszenia oraz o jego popularności. W 2015 r. do Księgi tej wpisał się prezydent RP Bronisław Komorowski.

Bardzo ważną rolę w działalności Towarzystwa Naukowego Płockiego odgrywa prowadzenie Biblioteki im. Zielińskich, która jest jedną z najstarszych w kraju i największych księżnic na Mazowszu.

Powstała w wyniku połączenia w 1820 r. zbiorów: Biblioteki Szkoły Wojewódzkiej i Towarzystwa Naukowego Płockiego, a następnie w 1907 r. Biblioteki Skępskiej Gustawa Zielińskiego. O wartości zbiorów świadczyć może fakt, iż zostały one włączone do Narodowego Zasobu Bibliotecznego, a placówka posiada status biblioteki naukowej. Zasób liczący 407 831 jednostek bibliotecznych (stan na 31 grudnia 2014 r.) stanowią stare druki, archiwalia, kartografia, ikonografia, zbiory XIX-wieczne, czasopisma, książki, mikrofilmy oraz obiekty zdigitalizowane. Biblioteka im. Zielińskich posiada największe zbiory dotyczące Płocka i Mazowsza Płockiego.

Księgozbiór powiększa się drogą zakupów, ale również w wyniku darowizn. Do najcenniejszych należą dary: Władysława Smoleńskiego, Ludwika Krzywickiego i rodziny Macieszów. Tradycyjnie swoje zbiory przekazują osoby związane z działalnością Towarzystwa, np. Stanisław i Maria Kostaneccy, Jakub Chojnacki, Andrzej Chodubski, Antoni Rajkiewicz. W zasobie Biblioteki im. Zielińskich TNP znajdują się również książki i archiwalia, pochodzące z księgozbiorów rodziny Radziwiłłów, które zostały przywiezione do Płocka przez Niemców w czasie II wojny światowej, jak np. unikatowy rękopiśmienny *Atlas Hrabstwa Białskiego* z 1781 r.

Najstarszym zabytkiem piśmienniczym, znajdującym się w zasobach Biblioteki, jest pochodząca z IX wieku, pergaminowa *karta rękopiśmienna* z biblijnej Księgi Mądrości. Ciekawostką jest, że została ona przypadkowo odnaleziona w oprawie starodruku podczas zabiegów konserwatorskich. W podobny sposób Biblioteka weszła w posiadanie XV-wiecznego unikatowego czeskiego kalendarza użytego jako makulatura w wyklejce oprawy dzieła Jakuba de Voragine *Legenda aurea* (1490).

W kolekcji starodruków najstarszą grupę stanowią inkunabuły, tj. pierwsze książki drukowane z II połowy XV wieku, m.in. *Expositio super toto Psalterio* Joannesa de Turrecrematy – najstarszy polski druk tłoczony w Krakowie (1474), Biblia wydana w Norymberdze w zakładzie Antoniusa Kobergera (1478), *Boska Komedia* Dantego Alighieri (1487).

Do „białych kruków” Biblioteki należy pochodzące z pierwszej edycji dzieło Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium* (1543) oraz inne cenne starodruki, jak pierwsza w świecie drukowana książka o rakietach *Artis magnae artilleriae pars prima* Kazimierza Siemienowicza (1650) - zawierająca niepowtarzalne projekty rakiet, unikalny egzemplarz druku z okresu reformacji pt. *Historia żalonna a straszliwa o Franciszku Spierze* Stanisława Murzynowskiego (1550), czy tzw. *Statut Łaskiego*, jeden z sześciu wydanych na pergaminie, z najstarszym drukowanym tekstem *Bogurodzicy* (1506). Biblioteka szczyci się także posiadaniem jedyne w Polsce pierwszego wydania kompletu 80 grafik *Los Caprichos* Francisco Goi (1799). Wiele jeszcze innych pozycji zasługuje na wyróżnienie, m.in. dzieła Marcina Lutra, Immanuela Kanta czy unikalna kolekcja kalendarzy.

W dziale rękopisów przechowywane są m.in. pergaminowe dokumenty z podpisami królów polskich: Zygmunta Augusta, Jana III Sobieskiego, Augusta III Sasa, Stanisława Augusta Poniatowskiego, a także autografy i listy Andrzeja Frycza Modrzewskiego, Tadeusza Kościuszki, księcia Józefa

Poniatowskiego, generała Jarosława Dąbrowskiego, Elizy Orzeszkowej i innych.

Bogato reprezentowane są zbiory XIX-wieczne, wśród których znajdują się pierwsze wydania dzieł Adama Mickiewicza, Juliusza Słowackiego, Zygmunta Krasińskiego, Maurycego Mochnackiego i Joachima Lelewela. Na uwagę w tej części księgozbioru zasługuje również jeden z czterech egzemplarzy w kraju tzw. Biblioteczki podróżnej – *Bibliothèque portative du voyageur* (1801-1807). Składa się na nią 30 tomików dzieł klasyki francuskiej literatury pięknej, ułożonych w przenośnej szafce podróżnej w formie książki. Zbiór ten stanowi szczególną rzadkość na rynku antykwarycznym.

Biblioteka zgromadziła cenną kolekcję prasy (5 785 tytułów), zarówno lokalnej, np. „Goniec Płocki” (1830-1831), „Korespondent Płocki” (1876-1887), „Echa Płockie i Łomżyńskie” (1898-1906), „Dziennik Płocki” (1922-1935), jak i ogólnopolskiej: „Biblioteka Warszawska” (1841-1914), „Tygodnik Ilustrowany” (1859-1939), „Gazeta Warszawska” (1787-1939), „Bluszcz” (1865-1939).

W odpowiedzi na dezyderaty czytelnicze księżnica pozyskuje najnowsze wydawnictwa interdyscyplinarne oraz bieżące czasopisma naukowe i popularnonaukowe. Oprócz udostępniania zbiorów w sposób tradycyjny, umożliwia korzystanie z wersji cyfrowych swojego zasobu umieszczonych na stronie Płockiej Biblioteki Cyfrowej (www.tnp.org.pl/biblioteka/dlibra) i włączonej do europejskiej biblioteki cyfrowej Europeana. Placówka aktywnie przystąpiła do programu digitalizacji swoich zbiorów, stając się liderem na tym polu działalności. W 2003 r. zajęła drugie miejsce po Bibliotece Sejmowej i przed Biblioteką Narodową pod względem ilości skonwertowanych jednostek.

Towarzystwo Naukowe Płockie obok roli kulturotwórczej jest czynnikiem aktywizacji miejscowego środowiska. W ogromnym stopniu przyczyniło się do rozwoju kulturalnego i naukowego swojego miasta i regionu. Stało się instytucją biorącą udział w życiu umysłowym i społecznym Płocka, pobudzając do działania środowisko płockiej inteligencji. Inspiruje pozostałe towarzystwa naukowe w kraju. Misję jaką wypełnia Towarzystwo Naukowe Płockie oddają słowa Stanisława Michalskiego, dyrektora Funduszu Kultury Narodowej, które wpisał w 1933 r. do *Księgi Pamiątkowej* Towarzystwa: *Najbardziej Polsce potrzebni realizatorzy idei. Grono ich w Płocku odbudowało Towarzystwo Naukowe, stworzyło bibliotekę i muzeum. Podnosząc kulturę miasta, które świeci dziś przykładem w Polsce. Wszystko to powstało nie tyle dzięki środkom materialnym, ale dzięki entuzjazmowi, który droższy od pieniędzy.*

W 2015 r. Towarzystwo Naukowe Płockie obchodzi 195-lecie swojego istnienia, pielęgnując tradycję, dba o dziedzictwo narodowe, a podejmując działania na rzecz rozwoju ludzi, stanowi jeden z filarów nauki polskiej.

THE SCIENTIFIC SOCIETY OF PŁOCK

THE OLDEST REGIONAL SCIENTIFIC SOCIETY IN POLAND

The Scientific Society of Płock (TNP) is the oldest regional and scientific society of its type in Poland. It was founded on 3 June 1820 at the Voivodeship School in Płock (nowadays Marshal Stanisław Małachowski High School) to develop the education in this country. The first president of the Society became the Bishop of Płock - Adam Prażmowski and its secretary – Kajetan Morykoni, the rector of the school mentioned above. The protectors of TNP in those times there were: Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde – the director of the Public Library in Warsaw and Wojciech Szwejkowski – the rector of Warsaw University.

From the beginning the organization, both by the name and its programme, stressed the purpose of scientific research of its activity. The first Statute of the Society stipulated that one of its main tasks would be *...to collect and describe an accurate picture of the province of Płock*. By the initiative of the members of the Society the collected historical material became the source for a new-created museum in 1821. The Ministry of Culture and Art decided in 1949 that this collection (over 10 thousand exhibits) came under the State's control and usage and would later develop into the current Mazovian Museum in Płock, which is the oldest public museum in Poland.

In 1830, after the defeat of the November Uprising, the repression of the occupying powers caused the Scientific Society of Płock to cease functioning. Płock intelligence group made an effort to renew the Society's activities in 1907. The President of the reestablished association became Dr. Aleksander Maciesza, who remained president for 38 years, the first vice-president – Father Antoni Julian Nowowiejski, later the Bishop of Płock and the author of fundamental work *Płock – the historical monography* (1917).

The Society's functioning was broken again, during the Second World War. Fortunately its collection wasn't destroyed, as Nazis planned to create a center of German culture based on the Zieliński Library. The resumption of the activities in 1945 was commemorated by a special entry in the *Visitors' Book* of the Society: *After five and a half year gap caused by the Nazi occupation /.../ TNP starts again an interrupted thread of cultural activities in Płock Mazovia*.

Next time functioning of TNP was suspended in 1981 because of martial law. All public meetings there were limited, this is way a special license was required to organize scientific conferences or lectures. Such situation lasted till July 1983. Since that time The Scientific Society of Płock has been working permanently, continuing the founding principles (thus to spread and popularize scientific culture by all available means).

Almost two hundred years of its tradition, the Society owes a huge generosity of the management and the members. Nowadays the number of members is 336. The organization is run by the Board of seven people,

working socially with the President at the head. Since 2002 Zbigniew Kruszewski has performed this function.

Honorary Members support the organization by their knowledge and scientific achievements. During the long history of the Society many distinguished personalities have received this dignity, among others: Władysław Broniewski – a famous poet born in Płock, Marcin Kacprzak – a doctor, the rector of Medical University in Warsaw, Tadeusz Kotarbiński – an outstanding scientist, The President of Polish Academy of Sciences (PAN), Aleksander Gieysztor – a famous medievalist historian, Michał Kleiber – The Minister of Science, The President of PAN, Marek Dietrich – an engineer, the rector of Warsaw Technical University, Henryk Samsonowicz – a historian, the rector of Warsaw University, The Minister of National Education, Antoni Rajkiewicz – a social politician, The Minister of Employment, Wages and Social Affairs, archbishop Stanisław Wielgus – professor of philosophy, the rector of Catholic University in Lublin, metropolitan of Warsaw.

The Scientific Society of Płock carries out its mission through variety fields of activities. The particular sections: historical, pedagogical, social sciences, technical sciences and dialogue section make up the achievements of the Society. TNP takes up initiatives from the sphere of culture and art, organizes exhibitions, lectures, sessions and conferences. Since 1970 the Society has had its own doctor's seminar, which prepared 34 seminarians to get the degree of Doctor. In that way the development potential of Płock and a region can increase.

TNP also takes up publishing. The most important achievement in this field has been „Płock's Notes” – the Society's quarterly, edited by Dr. Wiesław Koński, regularly issued since 1956. There have been other important publications: three editions of *The History of Płock* (1973, 1979, 2000-2006), three editions of *The Art of Płock* (1974, 1985, 1991) by Kazimierz Askanas, *Płock Mazovia in the times of The World War and when The Polish State came into existence* by Tadeusz Świecki and Franciszek Wybult (1932), *Materials on the History of Płock's Earth* by Michał Grzybowski (1981-2000), *The Scientific Society of Płock – the entity of public life* by Zbigniew Kruszewski (2011), *Two Centuries of Płock's Press* by Wiesław Koński (2012). The important enterprise was the reissue of „The Annual of The Scientific Society of Płock” (first volume was edited in 1929).

The Scientific Society of Płock has been visited by a lot of famous people from home and abroad, during its long history. Among them there were: Cardinal Achille Ratti, a papal nuncio, who became later Pius XI, Marshal Józef Piłsudski, the commander of the state, Ignacy Mościcki, The President of II RP, Tadeusz Boy-Żeleński, a writer, Cardinal Józef Glemp, The Primate of Poland, Lech Wałęsa and Aleksander Kwaśniewski, The Presidents of Poland, Waldemar Pawlak, The Prime Minister, Adam Struzik, The Marshal of the Senate, sir Arnold Wolfendale, Astronomer Royal, Norman Davies, the historian and the author of the books about Polish history and a lot of other people. These guests have written into *The Visitors' Book*, which founded in 1910, is a supplementary source of knowledge about the history of the Society. Entries in the book

confirm the extensive official contacts of TNP and its popularity. In 2015 Bronisław Komorowski, The President of Poland wrote in it, too.

The Scientific Society of Płock owns and runs the Zieliński Library, which is one of the oldest libraries in Poland and the largest one in Mazovia, except Warsaw. In 1820 collections of books, belonging to The Voivodeship School and The Scientific Society were combined. The library has been named The Zieliński Library since 1907 at Gustaw Zieliński's request – the owner of the Skępska Library, which he bequeathed to The Scientific Society of Płock. The library has had scientific status and was included in the elite libraries forming the National Book Collection. The book collection is counted at 407 831 libraries units (as at 31 December 2014) including old prints, archives, cartography, iconography, 19th century books, newspapers, contemporary books, microfilms and digitized objects. The Zieliński Library has had the biggest collection concerning Płock and Płock Mazovia.

The collection expands in the way of shopping but also as a result of donations. The most valuable were the gifts of Władysław Smoleński, Ludwik Krzywicki and Maciesza family. Traditionally people connected with the Society bequeathed their books, f.e. Stanisław and Maria Kostaneccy, Jakub Chojnacki, Andrzej Chodubski, Antoni Rajkiewicz. There are also books and archives coming from Radziwiłł family and brought to Płock during the Second World War by Germans, like an unique manuscript *Atlas of Bialskie County*, from 1781.

The oldest document in the collection of manuscripts is the 9th century parchment card with the text of the Biblical Book of Wisdom. Interesting is the fact, that it was found by case in the cover of old print during its conservation treatments. Similar origin has the 15th century Czech calendar, using as a wastepaper in a book binding of Jcobus de Voragine's work *Legenda aurea* (1490).

In the collection of old prints the oldest ones are those from the second half of 15th century, called incunabula, for example: *Expositio super toto Psalterio* by Joannes de Turrecremata – the oldest Polish print, edited in Cracow (1475), the *Bible*, edited in Nürnberg by Antonius Koberger (1478), *The Divine Comedy* by Dante Alighieri (1487).

The Zieliński Library's priceless exhibits feature the first edition of Nicolaus Copernicus *Of Celestial Spheres' Rotation*, dating from 1543 and others, like *The Great Artillery Art* by Kazimierz Siemienowicz, a pioneering work on rockets, dating from 1650, an unique print from the period of reformation, entitled *The Sorrowful and Terrible Story of Franciszek Spiera* by Stanisław Murzynowski (1550) or the so-called *Jan Łaski's Statute*, one of six printed on parchment with the oldest printed text of *Bogurodzica* (1506). The library is proud of having invaluable graphic artworks of Francisco Goya from his great series *The Caprices*, the only in Poland complete set of 80 engravings from the first edition (1799). Many more items deserve the mention, among others: the works of Marcin Luter, Immanuel Kant or a unique collection of historical calendars.

In the department of documents we can find letters and autographs of famous personalities, including King Sigismund August, King Jan III Sobieski, King August III Sas, Prince Józef Poniatowski, general Jarosław

Dąbrowski, novelist Eliza Orzeszkowa and others.

There is a rich collection of 19th century books, among them first editions of romantic writers' works, as Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, Maurycy Mochnacki and Joachim Lelewel. In this part noteworthy is also one of four copies in Poland the so-called *The Travel Library* (1801-1807). It consists of 30 small volumes of French classic literature, placed in a portable cabinet in the form of a book. This collection represents a particular rarity in the antique market.

The Zieliński Library has gathered a valuable and extensive collection of periodicals (5785 titles), both local and nationwide, as „Płock Messenger” (1830-1831), „Płock Correspondent” (1876-1887), „Echoes of Płock and Łomża” (1898-1906), „Płock Daily” (1922-1935), „Warsaw Library” (1841-1914), „Illustrated Weekly” (1859-1939), „Warsaw Newspaper” (1787-1939), „Ivy” (1865-1939).

The library comprises books and magazines concerning all aspects of science and the humanities. Apart from a traditional form of sharing books, it is also possible to use their digital copies located on Płock Digital Library (www.tnp.org.pl/biblioteka/dlibra) and included into the European Digital Library. The Zieliński Library is among Polish leaders in the advancement of digitalization of its collections. In 2003 in this field, it took the second place after The Parliamentary Library and before The National Library.

Besides the cultural role of The Scientific Society of Płock, the organization is an initiative factor for the local environment with a large influence on the development of its city and a region. It became an institution, which has taken a part in scientific and social life of Płock. Furthermore it inspires the other scientific societies in Poland. The mission performed by the Society are expressed by the words of Stanisław Michalski, the director of the National Cultural Fund, which he wrote into *The Visitors' Book* in 1933: *The most needed for Poland are implementers of ideas. A group of them in Płock rebuilt The Scientific Society of Płock, created the library and the museum. Raising the culture of the city, that shining an example in Poland. All this was created not only thanks to the material resources, but also to the enthusiasm, which is more valuable than money.*

In 2015 The Scientific Society of Płock is celebrating 195th anniversary of its existence. Cultivating tradition TNP take cares about heritage and taking action in favour of human development, it is one of the pillars of Polish science.

Płocker Wissenschaftliche Gesellschaft (TNP) gehört zu den ältesten, die in Polen funktionieren. Sie wurde am dritten Juni 1820 bei der Wojewodschaftsschule in Płock (jetzt Marszałek Stanisław Małachowski-Oberschule) gegründet. Die Hauptrolle der Gesellschaft war die Entwicklung der Wissenschaft und der Volksbildung in den provinziellen Bereichen. Als der erste Gesellschaftsvorsitzende wurde der Bischof Adam Prażmowski gewählt. Der Sekretär wurde Kajetan Morykoni – der Schulrektor. Die Sorge für TNP trugen in dieser Zeit: Stanisław Kostka Potocki, Stanisław Staszic, Julian Ursyn Niemcewicz, Bogumił Linde-Direktor der Volksbibliothek in Warschau und Wojciech Szwejkowski – Rektor der Warschauer Universität.

Der Name und das Programm der Organisation zeigten vom Anfang die wissenschaftlich-forschende Zwecke. In dem ersten Statut aus dem Jahr 1820: „die Verbreitung und Verallgemeinerung der Wissenschaft, die Führung und Unterstützung der wissenschaftlichen Forschungen und Ansammlung des wissenschaftlichen Materials auf dem Gebiet verschiedener Wissenszweige, das vor allem die Płocker Wojewodschaft und die mit Płocker Masowien verbunden Gebiete betrifft“. Anhand der regionalen Forschungen wurde das Material versammelt, das die Basis des Museums war. Das Museum wurde von Mitgliedern der Gesellschaft gegründet. Die Sammlung des Museums (über 10.000 Exponate) wurde im Jahre 1949 von Kunst – und Kultusminister verstaatlicht. Aktuell befindet sich die Sammlung im Besitz von dem Masowienmuseum in Płock, das das älteste Volksmuseum in Polen ist.

Die Tätigkeit der Gesellschaft wurde im Jahre 1830 nach der Niederlage des Novemberaufstands unterbrochen. Dazu haben die Vergeltungsmaßnahmen des Eroberers beigetragen. Die Tätigkeit der Gesellschaft wurde im Jahre 1907 wieder fortgesetzt. Das war möglich dank der Płocker Intelligenzgruppe. Der Arzt Aleksander Maciesza wurde als Vorsitzende gewählt, der diese Funktion durch 38 Jahre ausgeübt hat. Der Priester Prälat Antoni Julian Nowowiejski, der spätere Bischof von Płock, wurde der erste Vizepräsident der Gesellschaft. Es war Autor der grundlegenden Bearbeitung *Płock. Die Geschichte einzeldarstellung* (1917).

In der zweiten Weltkrieg wurde die Tätigkeit der Gesellschaft abermals eingestellt. Zum Glück wurden die Bibliothekbestände nicht vernichtet. Die Deutschen hatten die Absicht, kraft der Basis der Gesellschaft ihr deutsches Kulturzentrum zu gründen. Die Tätigkeit der Gesellschaft wurde im Jahre 1945 erneuert. Zur Erinnerung dieses Ereignisses wurde in dem Gästebucheintrag geschrieben: *nach der fünfzehnjährigen Pause durch die deutsche Okkupation verursachte, /.../ knüpfte TNP wieder den abgebrochenen Faden der kulturellen Tätigkeit auf Płocker Masowien“.*

Die Tätigkeit der Gesellschaft wurde wieder nach der Einführung des Kriegszustands im Jahre 1981 eingestellt. In dieser Zeit wurde die Möglichkeit der öffentlichen Versammlungen eingeschränkt. Es war

brauchbar eine angemessene Bewilligung, damit konnte man Vorlesungen und wissenschaftliche Sitzungen organisieren. Diese Situation dauerte bis Juli 1983. Seit diesem Moment funktioniert Płocker Wissenschaftliche Gesellschaft ständig. Sie setzt frühere Voraussetzungen (Verbreitung der Wissenschaft mittels der Methoden und der Mittel, die die geeigneten für die gesellschaftlichen Organisationen sind) fort.

Die Tradition der Gesellschaft zählt fast 200 Jahre und sie verdankt ihrem Bestand der riesigen Opferbereitschaft ihrer Direktion und ihrer Mitglieder. Zu der Organisation gehört aktuell 336 Mitglieder und sie wird durch die gesellschaftliche Verwaltung, die 7 Personen zählt, mit dem Präsidenten an der Spitze geleitet. Seit 2002 übt diese Funktion Zbigniew Kruszewski aus.

Die Ehrenmitglieder unterstützen die Gesellschaft durch ihr Wissen, ihren wissenschaftlichen Erwerb und ihre Autorität. Binnen der langen Geschichte der Gesellschaft erhielt diese Würde viele kennzeichnende Persönlichkeiten u.a. Władysław Broniewski - der berühmte Dichter, der in Płock geboren ist, Marcin Kacprzak – Arzt und Rektor der Medizinischen Akademie in Warschau, Tadeusz Kotarbiński- der bedeutende Gelehrte und PAN - Vorsitzende, Aleksander Geysztor- der bekannte Historiker, Michał Kleiber – Wissenschaftsminister, PAN-Vorsitzende, Marek Dietrich - Ingenieur, Rektor der Warschauer Technischen Hochschule, Henryk Samsonowicz - Historiker, Rektor Warschauer Universität, Kultusminister, Antoni Rajkiewicz- Politiker, Arbeitsminister, Finanzminister, Erzbischof Stanisław Wielgus - Philosophiprofessor, Rektor der Katholischen Lubelski Universität, Metropolit von Warschau.

Płocker Wissenschaftliche Gesellschaft erfüllt ihre Mission durch verschiedene Aktivitätsbereiche. Zu ihrem Erwerb gehören unter anderem Erreichungen einzelner Sektoren: der historischer und pädagogischer Bereich, Sozialwissenschaften, Geisteswissenschaften, Technikwissenschaften und Bereich des Dialogs. Die Gesellschaft nimmt zahlreiche Initiativen aus der Kultur und Kunst. Sie organisiert Ausstellungen, Vorlesungen, Sitzungen und Konferenzen. Seit 1970 führt sie Doktoratseminar, das 34 Personen zur Erlangung des Doktorgrads vorbereitet hat. Auf diese Weise hat die Gesellschaft zur Vergrößerung des entwickelnden Potenzial von Płock und Region beigetragen.

Die Gesellschaft besitzt eine eigene Verlagsabteilung. Zu der wichtigsten Erreichung gehört man die Herausgabe seit 1956 der Vierteljahresschrift „Notizen von Płock“. Der Chefredakteur der Vierteljahresschrift ist Dr. Wiesław Koński. Dank der Wissenschaftlichen Gesellschaft wurden auch andere Positionen publiziert , dazu gehören u.a. drei Editionen *Płocker Geschichte* (1973, 1979, 2000-2006), drei Editionen *Płocker Kunst* von Kazimierz Askanas (1974, 1985, 1991), *Płocker Masovien in dem Weltkrieg und Entstehung des Polnischen Staats* von Tadeusz Świecki und Franciszek Wybult (1932), *Die Materialien zu der Geschichte von Płock* von Michał Grzybowski (1981-2000), *Wissenschaftliche Gesellschaft von Płock - der öffentliche Lebenssubjekt* von Zbigniew Kruszewski (2011), *Zwei Zeitalter der Płocker Presse* von Wiesław Koński (2012). Eine sehr wichtige Unternehmung der Gesellschaft ist auch die Wiederaufnahme

im Jahre 2014 der Ausgabe der eigenen wissenschaftlichen Zeitschrift „Das Jahrbuch der Płocker Wissenschaftlichen Gesellschaft“ (das erste Band ist im Jahre 1929 erschienen).

Von dem Rang der Płocker Wissenschaftlichen Gesellschaft zeugen Besuche in ihrem Sitz die besonderen Gäste aus dem Land und Ausland. Es geht hier um: Achille Ratti (Apostolischer Legat, der spätere Papst Pius XI), Józef Piłsudski – der Staatschef, Ignacy Mościcki - Präsident II RP, Tadeusz Boy - Żeleński- Literat, Kardinal Józef Glemp – Primas, Präsidenten RP: Lech Wałęsa und Aleksander Kwaśniewski, Waldemar Pawlak – Premierminister, Adam Struzik - Senatsmarschall, sir Arnold Wolfendale- der britische Historiker, Königastronom von Elżbieta II, der Autor der Arbeiten über die Polnische Geschichte, Norman Davies und viele andere. Sie haben ihre Anwesenheit in der Wissenschaftlichen Gesellschaft dokumentiert. Sie haben in dem Gästebucheintrag eingeschrieben. Der Gästebucheintrag wird als das wertvolle historische Andenken betrachtet. Er wurde im Jahre 1910 gegründet und ist eine ausgezeichnete Quelle, die das Wissen über die Geschichte der Gesellschaft ergänzt. Diese Einschreibungen zeugen von den großen, offiziellen und wissenschaftlichen Kontakten der Gesellschaft und ihrer Popularität. Im Jahre 2015 hat auch Präsident RP Bronisław Komorowski in dem Gästebucheintrag eingeschrieben.

Die Führung der Zielińskis – Bibliothek spielt eine sehr wichtige Rolle in der Tätigkeit der Gesellschaft. Sie ist eine aus den ältesten Bibliothek im Land und den größten in Masovien. Sie entstand infolge der Verbindung im Jahre 1820 der Sammlungen von der Bibliothek der Wojewodschaftsschule und der Płocker Wissenschaftlichen Gesellschaft und dann im 1907 Skępsker Bibliotek von Gustaw Zieliński. Von dem Wert der Bibliotheksammlungen kann man die Tatsache zeugen, dass sie zu dem Nationalen Bibliotheksbestand einbezogen wurden. Die Filiale besitzt den Status der wissenschaftlichen Bibliothek. Der Bibliotheksbestand zählt 407 831 Positionen (Zustand aus 31. Dezember 2014). Dazu gehören: die alten Druckschriften, Kartografie, Ikonografie, Sammlungen aus dem XIX Jahrhundert, Zeitschriften, Bücher, Mikrofilme und die digitalisierten Objekte. Zielińskis-Bibliothek besitzt die größten Sammlungen, die Płock und Płocker Masovien betreffen.

Die Büchersammlung wird durch die Einkäufe und sogar durch die Spenden vergrößert. Zu den wertvollsten gehören die Gaben von den folgenden Personen: Władysław Smoleński, Ludwik Krzywicki und die Familie von Maciesza. Auch die Personen, die mit der Płocker Wissenschaftlichen Gesellschaft verbunden sind, geben ihre Sammlungen, z.B. Stanisław und Maria Kostaneccy, Jakub Chojnacki, Andrzej Chodubski, Antoni Rajkiewicz. In der Zielińskis - Bibliotek befinden sich auch die Bücher und die Archivalien, die aus den Büchersammlungen von der Familie Radziwiłł stammen. Sie wurden nach Płock von Deutschen in dem zweiten Weltkrieg zugefahren. Zum Beispiel der einmalige händische Atlas Hrabstwa Białskiego aus 1781.

Das älteste Schreibdenkmal, das sich in den Bibliotheksammlungen befindet, ist eine handschriftliche Pergaminkarte aus dem IX Jhd. mit lateinischen Text aus dem biblischen „Buch der Weisheit“. Sie wurde zufällig als Inkunabel während der Konservierung gefunden. In ähnlicher

Weise hat die Bibliothek einen einmaligen tschechischen Kalender eingeworben, der als Altpapier in einem Vorsatzblatt der Umrahmung des Werks von Jakub de Voragine *Legenda aurea* (1490) benutzt wird.

In den Inkunabelsammlungen bilden die älteste Gruppe Inkunabeln d.h. die ersten Bücher, die in der zweiten Hälfte des XV Jahrhunderts gedruckt wurden. U.a. *Expositio super toto Psalterio* von Joannes de Turrecremata. Das ist der älteste polnische Druck in Krakau gestanzt (1475). *Die Bibel*, die in Nürnberg im Betrieb von Antonius Koberger (1478) herausgegeben wurde, *Die Göttliche Komödie* von Dante Alighieri (1487).

Zu den weißen Raben der Bibliothek gehört das Werk von Mikołaj Kopernik aus dem ersten Edition *De revolutionibus orbium coelestium* (1543) und andere wertvolle Inkunabeln, wie das erste in der Welt gedruckte Buch über Raketen *Artis magnae artilleriae* von Kazimierz Siemienowicz aus dem Jahr 1650. Das Buch enthält die einzigartigen Projekte der Raketen. Das rare Exemplar des Drucks aus dem Jahr 1550 – *Eine wehmitige Geschichte von Franciszek Spiera* von Stanisław Murzynowski, *Statut von Jan Łaski*, ein der sechs als Pergaminkarte mit dem ältestem gedruckten Text *Bogurodzica* (1506) herausgegeben wurde.

Die Bibliothek besitzt die erste Auflage der Sammlung 80-er Grafiken *Los Caprichos* von Francisco Goi aus dem Jahr 1799. Hier muss man betonen, dass das die einzige in Polen Stichsammlung ist. Es gibt noch viele interessante Sammlungen, u.a. die Werke von Marcin Luter, Immanuel Kant und die rare Sammlung der Kalender. In der Gruppe der Handschriften werden u.a. die Pergaminurkunden mit den Unterschriften der polnischen Königen deponiert. Das sind die Urkunden von: Zygmunt August, Jan III Sobieski, August III Sas, Stanisław August Poniatowski. Es gibt auch die Autogramme und Briefe von: Andrzej Frycz Modrzewski, Tadeusz Kościuszko, Fürst Józef Poniatowski, General Jarosław Dąbrowski, Eliza Orzeszkowa und anderen.

In der Bibliothek werden auch die Sammlungen aus dem XIX Jahrhundert präsentiert. Man kann hier die ersten Herausgaben der Werken von Adam Mickiewicz, Juliusz Słowacki, Zygmunt Krasiński, Maurycy Mochnacki und Joachim Lelewel finden. In der Büchersammlung gibt es ein der vierten Exemplare in Polen die sogenannte Reisebibliothek - *Bibliothèque portative du voyageur* (1801-1807). Sie besteht aus 30 Bänden der Werke von der französischen schönen Literatur. Sie befinden sich im übertragbaren Reiseschrank in Buchform. Diese Sammlung tritt sehr selten auf dem Antiquariatsmarkt auf.

Ansonsten besitzt die Bibliothek eine wertvolle Sammlung der Presse (5785 Titel), sowohl lokal: „Kurier von Płock“ (1830-1831), „Korespondent von Płock“ (1876-1887), „Echos von Płock und Łomża“ (1898-1906), „Płocker Tageszeitung“ (1922-1935), als auch gesamtpolnisch: „Warschauer Bibliothek“ (1841-1914), „Die illustrierte Wochenzeitung“ (1859-1939), „Warschauer Zeitung“ (1787-1939), „Efeu“ (1865-1939).

Infolge der Leserwünsche werbt die Bibliothek die neusten interdisziplinären Verlage und aktuelle wissenschaftliche und populärwissenschaftliche Zeitschriften ein. Die Bibliothek macht die

Sammlungen zugänglich auf traditionelle Weise und ermöglicht den Lesern die Digitalnutzung ihrer Büchersammlungen, die sich auf der Seite der Płocker Digitalbibliothek (www.tnp.pl/biblioteka/dlibra) befinden. Sie wurde in die europäische Digitalbibliothek Europeana eingegliedert. Die Zielińskis - Bibliothek hat an dem Programm der Digitalisierung ihrer Sammlungen teilgenommen. Sie wurde der Spitzenreiter in diesem Bereich. Im Jahre 2013 hat sie den zweiten Platz nach der Sejmbibliothek und vor der Nationalbibliothek eingenommen. Es handelt sich um die Zahl der konvertierten Einheiten.

Płocker Wissenschaftliche Gesellschaft aktiviert auch das lokale Milieu. In hohem Maße hat sie zu der kulturellen und wissenschaftlichen Entwicklung ihrer Stadt und Region beigetragen. Sie wird als eine Institution betrachtet, die an dem geistigen und gesellschaftlichen Leben von Płock teilnimmt. Sie reizt das Intelligenzmilieu von Płock zu der Wirkung an. Die Gesellschaft inspiriert andere wissenschaftliche Gesellschaften in Polen. Die Mission der Płocker Wissenschaftlichen Gesellschaft betonen die Wörter von Stanisław Michalski, Direktor des Nationalen Kulturfonds. Er schrieb in dem Gästebucheintrag im Jahre 1933 ein: *In Polen waren die Ausführenden der Idee am meisten nötig. Ihr Kreis in Płock hat Wissenschaftliche Gesellschaft wiederaufgebaut. Sie haben die Bibliothek und das Museum geschaffen. Diese Erreichung verdankt man nicht nur den materialen Mitteln sondern auch dem Enthusiasmus, der teurer als Geld ist“.*

Im Jahre 2015 feiert Wissenschaftliche Gesellschaft von Płock 195 Jahren ihrer Existenz. Wissenschaftliche Gesellschaft pflegt die Tradition und kümmert sich um den nationalen Erwerb. Sie unterstützt Streben nach Wissenschaft, Wissen und Kultur. Sie hilft den Menschen in ihrer eigenen Entwicklung und gehört zu den Pfeilern der polnischen Wissenschaft.

САМОЕ СТАРОЕ РЕГИОНАЛЬНОЕ НАУЧНОЕ ОБЩЕСТВО В ПОЛЬШЕ

Плоцкое Научное Общество является старейшим среди существующих научных обществ в Польше. Оно было создано 3 июня 1820 года в рамках Плоцкой Воеводской Школы (ныне Общеобразовательный Лицей им. Маршала Станислава Малаховского) для развития науки и образования в провинциальных центрах. Первым председателем Общества был епископ Адам Пражмовски, а его секретарём – Каetan Морыкони – ректор школы. Покровителями ПНО в то время были: Станислав Костка Потоцки, Станислав Сташиц, Юлиан Урсын Немцевич, Богумил Линдэ – директор Публичной Библиотеки в Варшаве и Войцех Швейковски – ректор Варшавского Университета.

Организация так своим именем как и программой уже сначала подчёркивала научно – исследовательские цели. В первом Уставе с 1820 г. главной Задачей было: *...собрать и описать точную картину Плоцкого Воеводства*. Накопленные в результате региональных исследований средства стали базой для возникновения в 1821 по инициативе членов Общества музея. Его коллекция (более 10 тысяч экспонатов) национализирована в 1949 г. решением Министра культуры и искусства, в настоящее время находится в распоряжении Мазовецкого Музея в Плоцке, который является старейшим публичным музеем в Плоцке и в стране.

В 1830 году после разгрома ноябрьского восстания репрессии захватчиков вызвали прекращение деятельности Общества. Её возобновили в 1907 году благодаря плоцкой интеллигенции. Председателем был выбран врач – Александр Матеша, который занимал эту должность в течение 38 лет. Первым заместителем председателя стал ксёндз прелат Антони Юлян Нововейски, в последствии плоцкий епископ, автор фундаментального исследования „Плоцк. Историческая монография” (1917).

Во время II мировой войны деятельность Общества опять прекратилась. Не имело это, к счастью, особого влияния на коллекцию, так как немцы планировали создать на их основе центр немецкой культуры. Возобновление деятельности в 1945 году было увековечено специальной записью в „Мемориальной Книге” Общества: *После пяти с половиной лет перерыва вызванным немецкой оккупацией(...) ПНО восстанавливает свою культурную деятельность на Плоцкой Мазовии*.

Очередной раз деятельность ПНО была приостановлена сразу после введения военного положения в 1981 году. Поскольку общественные встречи были тогда ограничены, лекции и организация научных сессий требовали соответствующих уполномочений. Эта ситуация продолжалась до июля 1983 года. С тех пор Плоцкое Научное Общество действует непрерывно, продолжая свои цели (стимулирование и распространение науки с использованием

методов и средств характерных для общественных организаций).

Почти двести лет традиции Общества это большая работа и самоотверженный труд его лидерства и членов. В настоящее время организация насчитывает 336 членов, а руководит ею семичленное управление во главе с председателем. С 2002 года эта функция принадлежит Збигневу Крушевскому.

Своими знаниями, научными достижениями и авторитетом поддерживают организацию Почётные Члены. В течение долгой истории Общества звание это получили выдающиеся личности, в том числе Владислав Броневски - известный поэт рождённый в Плоцке; Марцин Кацпжак - врач, ректор Медицинской Академии в Варшаве; Тадэуш Котарбиньски – выдающийся учёный, Президент ПАН; Александер Гейштор – известный историк; Михал Клейбер – министр науки, Президент ПАН; Марек Детрих - инженер, Ректор Варшавской Политехники; Хенрик Самсонович - историк, Ректор Варшавского Университета, министр образования; Антони Райкевич - политик, министр труда, заработной платы и социальных дел; архиепископ Станислав Вельгус - профессор философии, ректор Католического Люблинского Университета, варшавский метрополит.

Плоцкое Научное Общество осуществляет свою миссию в различных областях. Его достижения включают в себя, между прочим, достижения разных секций: исторической, педагогической, социальных наук, гуманитарных наук, технических наук и секции диалога. Общество осуществляет ряд инициатив из сферы культуры и искусства, организует выставки, лекции, заседания и конференции. С 1970 года проводит Кандидатский Семинар, благодаря которому 34 семинариста получило докторскую степень влияя на повышение научного потенциала Плоцка и области.

Организация занимается тоже издательской деятельностью. Важнейшие достижения в этой области включают выдачу с 1956 г. ежеквартального журнала „Плоцкие записки“, главным редактором которого является Веслав Коньски. Другие статьи опубликованы усилиями ПНО это три издания „Истории Плоцка“ (1973, 1979, 2000 – 2006), три издания „Искусства Плоцка“ Казимежа Асканаса (1974, 1985, 1991), „Плоцкая Мазовия во время мировой войны и восстания Польского Государства“ Тадэуша Свецкого и Франтишка Выбульта (1932), „Материалы для истории Плоцкой Земли“ Михала Гжибовского (1981– 2000), „Плоцкое Научное Общество – субъект общественной жизни“ Збигнева Крушевского (2011), „Два столетия плоцкой прессы“ Веслава Коньского (2012). Ещё одним важным проектом является возобновление в 2014 году выпуска собственного научного журнала п.з. „Ежегодник Плоцкого Научного Общества“ (первый том появился в 1929 году).

О ранге Общества свидетельствуют особенные лица, польские и иностранные, посещающие его здание. Среди них были: апостольский нунций Акилле Ратти (позднее папа Пий XI), Глава Государства маршал Юзеф Пилсудски, президент II Польской Республики Игнацы Мостицки, писатель Тадэуш Бой - Желеньски, кардинал Юзеф Глемп, президенты Польской Народной Республики - Лех Валэнса

и Александер Квасьневски, премьер – министр Вальдемар Павляк, спикер Сената Адам Струзик, британский историк, королевский астроном, сэр Арнольд Вольфендейл, автор работ по истории Польши Норман Дейвис и многие другие. Своё присутствие они подтвердили записями в „Мемориальной книге” (заведённой в 1910 г.), которая является чрезвычайно ценным историческим воспоминанием, а также отличным источником знаний о деятельности Общества. Эти ценные записи свидетельствуют о широких официальных и научных ассоциациях, а также о его популярности. В 2015 г. в книге записался президент Бронислав Коморовски.

Очень важную роль в деятельности ПНО играет Библиотека им. Зелинских, которая является одной из старейших в стране и крупнейших в Мазовии библиотек. Она возникла в результате объединения в 1820 г. книжных фондов Библиотеки Воеводской Школы и ПНО, а затем в 1907 г. Скемпской Библиотеки Густава Зелинского. О большом значении коллекции свидетельствует факт, что она была включена в Народный Библиотечный Запас, а учреждение имеет статус научной библиотеки. Собрания библиотеки насчитывают 407 831 волюмов (по состоянию на 31 декабря 2014 г.), в том старопечатные книги, архивные материалы, картография, иконография, коллекция XIX века, журналы, книги, микрофильмы и оцифрованные объекты. Библиотека им. Зелинских имеет самую большую коллекцию касающуюся Плоцка и Плоцкой Мазовии.

Собраний библиотеки прибывает путём покупки и даров. К ценнейшим принадлежат дары: Владислава Смоленского, Людвика Кживицкого и семьи Мацешов. Традиционно свои коллекции передают лица связанные с деятельностью Общества, напр. Станислав и Мария Костанеццы, Якуб Хойнацки, Анджей Ходубски, Антони Райкевич. В ресурсах Библиотеки им. Зелинских ПНО находятся тоже книги и архивы из коллекции семьи Радивиллов, которые в Плоцк были привезены немцами во время II мировой войны – хотя бы уникум ручной работы „Атлас Биальского графства” с 1781 г.

Самый старый памятник в собраниях библиотеки это пергаментный рукописный лист из библейской Книги Мудрости с IX века. Он был найден случайно во время консерваторских работ. Аналогичным образом Библиотека вступила во владение уникальным чешским календарём использованным в качестве отходов в переплёте произведения Jakuba de Voragine „Legenda aurea” (1490).

Среди старопечатных книг самую старую группу становятся инкунабулы, т.е. первые печатные книги с половины XV века, между прочим „Expositio super toto Psalterio” Joannesa de Turrecrematy – старейшая польская книга напечатана в Кракове (1474), „Библия” изданная в Нюрнберге на заводе Антонюса Кобергера (1478), „Божественная комедия” Дантэ Алигьери (1487).

К уникумам принадлежит произведение Миколая Коперника „De revolutionibus orbium coelestium” (1543), а также другие ценные старинные книги, как первая в мире печатная книга о ракетах „Artis magnae artilleriae pars prima” Казимежа Семеновича (1650) – содержащая уникальные ракетные проекты, уникальный экземпляр

книги периода реформации п.з. „История горестная да страшная о Франтишке Спеже” Станислава Мужинковского (1550), „Устав Яна Лаского”, один из шести пергаментных экземпляров со старейшим печатным текстом „Богородицы” (1506).

Библиотека гордится единственным в Польше первым изданием комплекта 80 график „Los Caprichos” Франсиско Гойи (1799). Ещё многие другие сочинения достойны упоминания, напр. произведения Мартина Лютера, Иммануэля Канта, уникальная коллекция календарей. В отделе рукописей хранятся, между прочим, пергаментные документы с подписями польских королей: Сигизмунда Августа, Августа III Саксонского, Станислава Августа Понятовского, а также автографы и письма Анджэя Фрыча Моджевского, Тадэуша Костюшко, князя Юзефа Понятовского, генерала Ярослава Домбровского, Элизы Ожешко и других.

Богато представлены коллекции XIX века, среди которых находятся первые издания произведений Адама Мицкевича, Юлюша Словацкого, Зыгмунта Красинского, Маурыцега Мохнацкого и Йоахима Лелевеля. Особое внимание надо обратить на один из четырёх экземпляров в стране так называемой „Путешественной библиотеки - Bibliotheque portative du voyageur (1801 – 1807). Он состоит из 30 томов произведений классиков французской художественной литературы, помещённых в путешественном книжном шкафу в виде книги. Эта коллекция представляет собой чрезвычайную редкость на антикварном рынке.

В Библиотеке находится ценная коллекция печати (5 785), так местных, напр. „Плоцкий вестник” (1830 - 1831), „Плоцкий корреспондент” (1876 - 1887), „Плоцкое и Ломжинское эхо” (1898 – 1906), „Плоцкий журнал” (1922 - 1935), как и общепольских: „Варшавская библиотека” (1841 - 1914), „Иллюстрированный еженедельник” (1859 - 1939), „Варшавская газета” (1787 – 1939), „Плющ” (1865 – 1939).

Отвечая на читательские нужды библиотека приобретает последние междисциплинарные публикации, а также текущие научные и научно – популярные журналы.

Кроме традиционного доступа к коллекции позволяет использоваться цифровой версией своих ресурсов на сайте (www.tnp.org.pl/biblioteka/dlibra) включённой в европейскую цифровую библиотеку Europeana.

Библиотека активно участвует в программе по оцифровке своих коллекций, став лидером в этой сфере деятельности. В 2003 г. заняла второе место после Парламентской Библиотеки, а перед Национальной Библиотекой в плане количества преобразованных единиц.

ПНО рядом с культурной ролью становится фактором в активизации местной среды. Оно внесло большой вклад в развитие культуры и науки в своём городе и регионе. Стало учреждением участвующим в интеллектуальной и общественной жизни Плоцка, стимулируя плоцкую интеллигенцию к деятельности. Вдохновляет другие научные общества в стране. Миссию, которую выполняет ПНО, определяют слова Станислава Михальского, директора Национального Фонда Культуры, которые записал в 1933 году в „Мемориальной Книге”

Общества: Польше больше всего нужны исполнители идеи. Их плоцкий коллектив восстановил Научное Общество, создал библиотеку и музей, повышая культуру города, который сегодня служит примером в Польше. Всё это возникло не благодаря материальным средствам, но благодаря энтузиазму, который дороже денег.

В 2015 ПНО отмечает 195 – ление своего существования. Ухаживая за традицией, заботится о национальном наследии, а принимая меры для развития людей, является одним из столпов польской науки.

XV-wieczna kanonia, obecnie siedziba Towarzystwa Naukowego Płockiego

The 15th - century canons' house, presently the house
of The Scientific Society of Płock

XV – вековая каноника, теперь местопребывание Плочкого Научного
Общества

Kanonia aus dem XV Jahrhundert, Sitz der Wissenschaftlichen Gesellschaft

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

Sala im. Gustawa Zielińskiego z kompletem zabytkowych mebli

Gustaw Zieliński's room with a set of antique furniture

Зал им. Густава Зелиньского с набором старинной мебели

Gustaw Zieliński Saal mit den antiken Möbeln

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

Magazyn starych druków
The storeroom for old prints
Склад старопечатных книг
Magazin für alte Druckschriften

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

Prace rzeźbiarskie Marka Brzozowskiego (1937 -), znajdujące się w zbiorach
Towarzystwa Naukowego Płockiego

The sculptures of Marek Brzozowski (1937 -) from the collections
of The Scientific Society of Płock

Скульптуры Марка Бжозовского (1937 -) находящиеся в коллекции
Плоцкого Научного Общества

Skulpturen von Marek Brzozowski (1932-), die sich in den Sammlungen Płocker
Wissenschaftlichen Gesellschaft befinden

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

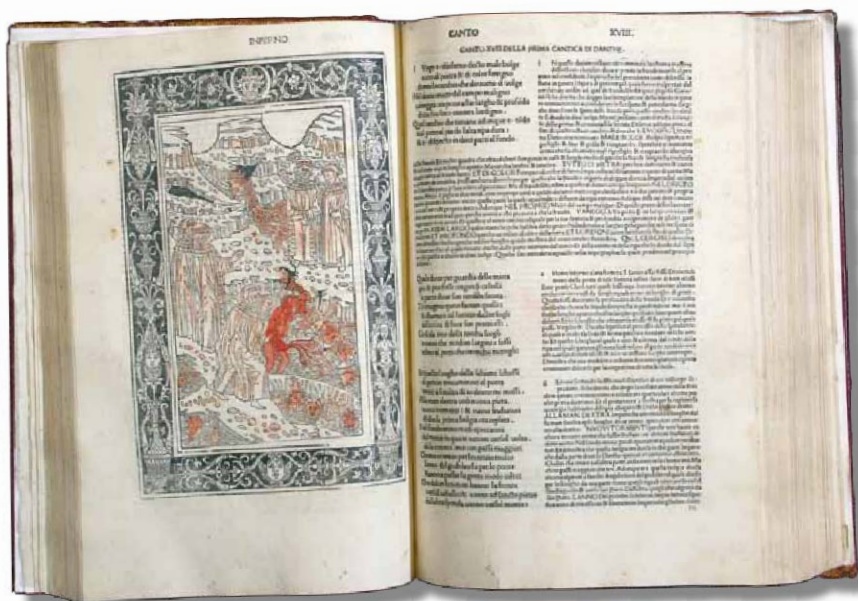
Fragment malatury w Sali wystawowej TNP, autorstwa Tadeusza Dominika (1928-2014), profesora ASP w Warszawie

The part of wall painting in the exhibition room of TNP by Tadeusz Dominik (1928-2014), the professor of Academy of Fine Arts in Warsaw

Фрагмент картины в Выставочном зале ПНО. Автор Тадэуш Доминик (1928-2014), профессор Академии Изобразительных Искусств в Варшаве

Fragment der Wandmalerei im Ausstellungssaal von Tadeusz Dominik (1928- 2014), ASP-Professor in Warschau

Alighieri Dante *La Commedia*. Brescia 1487 r., inkunabul

The Divine Comedy by Dante Alighieri. Brescia 1487, an incunabulum

Дантэ Алигьери *Божественная комедия*. Brescia 1487, инкунабул

Dante Alighieri *Die Göttliche Komödie*. Brescia 1487, Inkunabel

Biblia. Nürnberg 1478 r., inkunabuł oprawiony w deskę, pokrytą brązową skórą i zdobioną mosiężnymi okuciami

The Bible. Nürnberg 1478, an incunabulum with a wooden cover bound in brown leather with a brass ferrule

Библия. Нюрнберг 1478 г. Инкунабул. Переплёт: доска покрытая коричневой кожей украшенной латунной оковкой

Bibel. Nürnberg 1478, die eingebundene im Brett Inkunabel, die das braune Leder eingebunden wird und mit den messingenen Beschlägen geziert wird

NICOLAI COPERNICI TORINENSIS
DE REVOLUTIONIBVS ORBIVM
coelestium, Libri VI.

Habes in hoc opere iam recens nato, & ædito, studiose lector, Motus stellarum, tam fixarum, quàm erraticarum, cum ex ueteribus, tum etiam ex recentibus observationibus restitutos: & nouis insuper ac admirabilibus hypothesibus ornatos. Habes etiam Tabulas expeditissimas, ex quibus eosdem ad quoduis tempus quàm facillime calculare poteris. Igitur eme, lege, frue.

Αγαμέμνων ἔδωκε ἔστω.

Norimbergæ apud Ioh. Petreium,
Anno M. D. XLIII.

Pierwsze wydanie dzieła Mikołaja Kopernika *O obrotach ciał niebieskich*,
Norymberga 1543 r.

The first edition *Of celestial spheres' rotation* by Nicolai Copernici,
Nürnberg 1543

Первое издание произведения Миколая Коперника *De revolutionibus orbium coelestium*,
Нюрнберг 1543 г.

Die erste Auflage des Werks *De revolutionibus orbium coelestium*
von Mikołaj Kopernik aus dem Jahr 1543

Pergaminowy egzemplarz Statutu Jana Łaskiego, 1506 r.

A parchment copy of Jan Łaski's Statute from 1506

Пергаментный экземпляр Устава Яна Лаского, 1506 г.

Pergaminexemplar des Statuts von Jan Łaski aus dem Jahr 1506

Atlas Radziwiłłowski z 1781 r., rękopis

Radziwiłł Atlas from 1781, the manuscript

Атлас Радивиллов с 1781 г., манускрипт

Atlas von Radziwiłł aus dem Jahr 1781, Handschrift

Najmniejsza drukowana książka w zbiorach Biblioteki im. Zielińskich TNP
zawierająca modlitwę *Ojciec nasz* w siedmiu językach

The smallest printed book in the Zieliński Library with the text
of the *Lord's Prayer* in seven languages

Наименьшая печатная книга в коллекции Библиотеки им. Зелинских
с молитвой *Отче наш* на семи языках

Das kleinste gedruckte Buch in den Bibliotheksammlungen
von Zielińskis TNP. Es enthält *das Vaterunser*

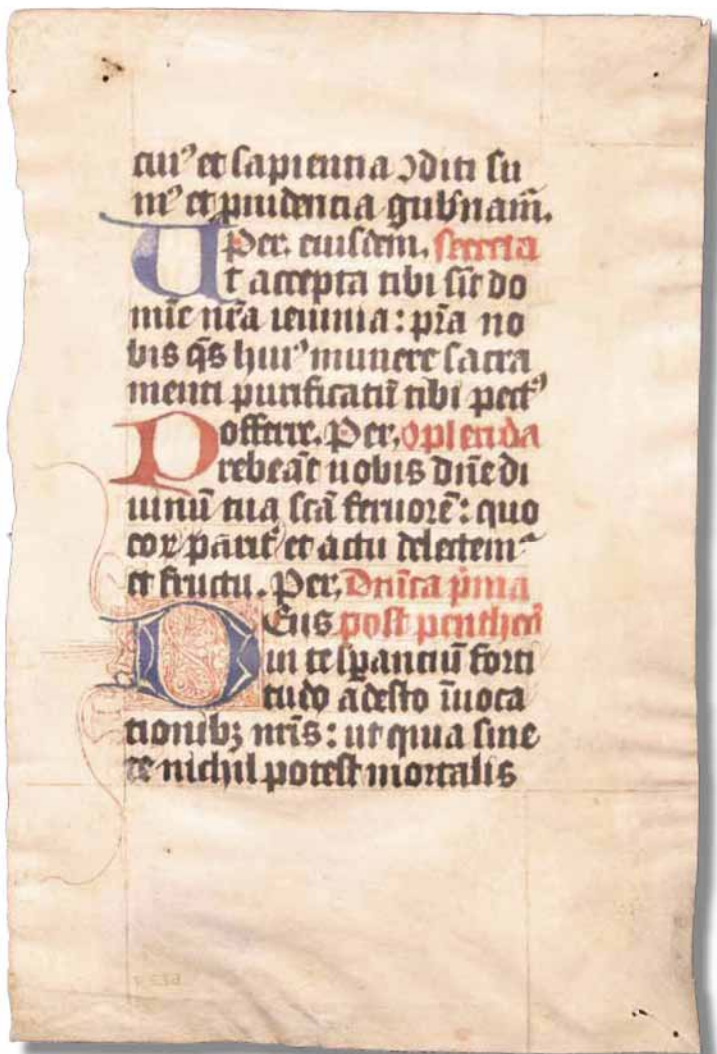
No te escaparás.

Francisco Goya y Lucientes, grafika <Nie uciekniesz>
z kolekcji „Los Caprichos”

Francisco Goya y Lucientes, one of the engravings <You can not escape>
from the collection of „Caprices”

Francisco Goya y Lucientes, графика <Не убежишь>
из коллекции „Los Caprichos”

Francisco Goya y Lucientes, Grafik <Du fliehst nicht>,
aus der Sammlung „Los Caprichos“

Pergaminowa karta iluminowana z Mszału, XIII wiek

An illuminated parchment page from a Mass book, 13th century

Пергаментная иллюминированная страница из Служебника, XIII век

Die illuminierte Pergaminkarte aus dem Messbuch, XIII Jhdt.

Dokument króla Zygmunta Augusta z 1572 r. z własnoręcznym podpisem i pieczęcią koronną

A document of king Zygmunt August, with his personal signature and the royal seal from 1572

Документ короля Сигизмунда Августа с 1572г. с собственноручной подписью и королевской печатью

Urkunde von König Zygmunt August aus dem Jahr 1572, mit dem eigenhändigen Unterschrift und mit dem Kronstempel

Prof. dr hab. inż. Michał Kleiber, Prezes Polskiej Akademii Nauk, Członek Honorowy TNP podczas swojego odczytu, który wygłosił 22 listopada 2010 r.

Prof. eng. Michał Kleiber, The President of Polish Academy of Sciences (PAN), The Honorary Member of The Society during his lecture on 22nd November 2010

Prof. habilitierter Doktor, Ingenieur Michał Kleiber, Vorsitzende der Akademie der Wissenschaften, Ehrenmitglied von TNP während seiner Vorlesung am 22. November 2010

Проф. доц. инж. Михал Клейбер, Президент ПАН, Почётный Член ПНО во время его лекции, которую прочитал 22 ноября 2010 года

10 lutego 2012 r. gościem Towarzystwa Naukowego Płockiego był znany historyk Norman Davies, który wygłosił prelekcję i zaprezentował swoją książkę *Zaginione królestwa*

On 10th February 2012 prof. Norman Davies, a famous historian visited The Scientific Society of Płock with a lecture and the presentation of his book, titled *Vanished Kingdoms*

10 февраля 2012 года был в гостях у ПНО известный историк Норман Дэйвис, который дал лекцию и представил свою книгу *Пропавшие королевства*

Am 10. Februar 2012 besuchte Norman Davies Płocker Wissenschaftliche Gesellschaft. Norman Davies ist ein bekannter Historiker. Während des Besuchs hielt er die Vorlesung und präsentierte sein Buch *Das untergegangene Königreich*

Na czwartej stronie okładki:

Dom „Pod Opatrznością”, główny budynek Biblioteki im. Zielińskich TNP

„Under Providence” house, the main building of the Zieliński Library

Дом „Под Провидением”, главное здание Библиотеки
им. Зелиньских

Haus „Unter der Vorsehung“ - Hauptgebäude der Zielińskis - Bibliothek

Druk:

MEDIAKOLOR Sp.J.
Płock, ul. Podchorążych 11
www.mediakolor.pl

TOWARZYSTWO NAUKOWE PŁOCKIE

195 lat
Towarzystwa Naukowego
Płockiego

Pl. Narutowicza 8
09-402 Płock
Tel. 24 262 26 04
Fax. 24 366 99 50
www.tnp.org.pl